

לשמוע קול תורה - פסוק השבוע

פרשת ויחי

"כאפרים וכמנשה"

"וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹר בְּךָ יְבָרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאִמְרֵי שְׁמֶךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם
וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשֶׂם אֶת אֶפְרַיִם לְפָנָי מִנַּשֶּׁה" (בראשית מח, כ).

בכל הדורות מאז שברך יעקב אבינו ברכה זו, כך אנו מברכים את בנינו. ברכה מוזרה. וכי לא היה ראוי יותר לברך את הבנים שיידמו לאבות הקדושים, להלל הזקן או לרבי עקיבא, למשה רבנו או לדוד המלך? מה מיוחד דווקא בשני הבנים הללו, אפרים ומנשה?

נציע כאן כמה פירושים:

- א. הפסוק מעיד "וישם את אפרים לפני מנשה", והנה מנשה לא קינא, ואפרים לא התגאה. סוף סוף הגיע התיקון של החטא הקדמון, של המחלוקות הבלתי פוסקות שבהן כל אחד רוצה לעמוד בראש. וזו ברכת האב לבנו: אל תקנא ואל תתגאה - כאפרים ומנשה.
 - ב. המדרש מלמד אותנו שיעקב אבינו למד תורה עם נכדיו אפרים ומנשה. וכי יש ברכה מעולה יותר מהברכה שהילדים יזכו ללמוד עם סבם, ושכשהם יהיו סבים הם יזכו ללמוד עם נכדיהם? זו ברכת יעקב אבינו.
 - ג. אפרים הוא אביו של יהושע שנאמר עליו "לא ימיש מתוך האהל" (שמות לג, יא). יהושע הקדיש את חייו ללימוד תורה, נעשה מנהיגם של ישראל והורישם את הארץ. יהושע הוא התגלמות ה"ספרא וסייפא". מנשה ירש שטחים ענקיים משתי גדות הירדן, הוא היה לחקלאי עשיר, ופועלו למען כלכלת ישראל אינו ניתן לשיעור. אין ספק שבלי כלכלה אין תורה - "אם אין קמח אין תורה" (אבות ג, יז), ובלי כלכלה חזקה גם אין צבא.
- ואולם, על אף שחלקו של מנשה בהצלחת ישראל היא במעלה ראשונה הקדים יעקב אבינו את אפרים. לפי הבנה זו זוהי ברכת האב לבניו: הקדימו את ערכי התורה לערכי הכלכלה. שניהם נחוצים ואי אפשר לזה בלא זה, אבל צריך לדעת מהו הייעוד ומהו האמצעי. האב מברך את בניו שידעו לקיים סולם ערכים שבו אפרים קודם למנשה.

שאל שוד בוצ'קו